

#48

prosinec 2024

JOURNAL

časopis Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

ROZHOVOR:
EDITA KADLECOVÁ

OBSAH

- 1 Sváteční slovo rektora
- 2 V kampusu bude víc zeleně a jezírko

STUDENT

Stojí za to se uzdravit!

4

- 6 Profesor Hilský obdržel medaili za zásluhy

7

ROZHOVOR

Mám ráda setkávání s lidmi a silné příběhy

- 12 Asistovaná reprodukce přináší etická dilemata
- 16 Nová metoda tisku z nanočástic
- 18 Jak mluvit s dětmi o smrti?

VĚDA A VÝZKUM

Oživují přírodní bohatství Dunaje

20

- 22 Sto dva kapel z osmi zemí světa za dvanáct let
- 24 Štědrým dnem svátky nekončí, nýbrž začínají
- 27 V Nairobi raději z taxiku nevystupujte

SVÁTEČNÍ SLOVO REKTORA

Vážené kolegyně, vážení kolegové, milí studenti, zaměstnanci a přátelé Jihočeské univerzity, dovoluji vám, abych vás oslovil na sklonku tohoto roku, který byl mým prvním rokem ve funkci rektora.

Každý konec roku je časem bilancování, ale také nadějí a očekávání do budoucnosti. Pro mě to byl rok plný změn a výzev. Když se ohlédnu za uplynulými měsíci, naplňuje mě hrdost na to, co jsme společně dokázali. Společnými silami jsme zvládli nejen každodenní chod univerzity, ale i řadu rozvojových věcí, které budou nadále přinášet své ovoce. S velkou hrdostí bych rád připomněl jednu z klíčových událostí tohoto roku – naše přijetí mezi členy **Asociace výzkumných univerzit ČR (AVUni)**. Tento krok potvrzuje vysokou úroveň vědecké práce a kvality naší univerzity.

Jsem si vědom toho, že úspěch univerzity nevychází jen z jejího zařazení či členství. Členství v AVUni je pro nás obrovská výzva a úkol jít cestou neustálého zvyšování kvality výuky a vědy. Jsem přesvědčený, že bez kvalitní vědy a profesní odbornosti nejde zajistit kvalitní vysokoškolské vzdělávání, a tím i respekt ve společnosti.

Děkuji našim pedagogům a výzkumníkům za jejich obětavou práci, která inspiruje a motivuje naše studenty. Děkuji také našim zaměstnancům za zajištění stabilního zázemí, díky němuž můžeme plnit naše poslání. A v neposlední řadě děkuji našim studentům – jste srdcem a hnacím motorem naší univerzity, jejím budoucím odkazem i motivací neustále zlepšovat podmínky pro vaše vzdělání a rozvoj.

Rok 2024 nám přinesl mnoho výzev a já věřím, že rok 2025 bude příležitostí tyto výzvy realizovat a dále rozvíjet. Pojďme spolu budovat moderní, otevřenou a přátelskou

univerzitu, která je nejen akademickou institucí, ale také komunitou, jež přispívá k rozvoji celé společnosti.

Na závěr mi dovoluji pozvánku na jubilejní 30. reprezentační ples JU, na kterém se budeme moci sejit, pobavit a ukázat i společenskou tvář naší univerzity. I tady jsme se pro rok 2025 rozhodli udělat změnu – ples uspořádáme v Národním pavilonu Z českokobudějovického výstaviště, a to v pátek 21. února. Budu velmi rád, když se sál naplní kolegy, studenty, spolupracovníky a přáteli naší univerzity.

Přeji vám všem klidné a radostné prožití vánočních svátků, pevné zdraví, rodinnou pohodu a do nového roku hodně úspěchů, inspirované a spokojenosti.

*S úctou a poděkováním,
Pavel Kozák*

JOURNAL

časopis Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, č. 48/2024

Vydavatel:

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích,
Branišovská 31a, 370 05, České Budějovice

Šéfredaktor: Miroslav Vlasák

Spolupracovali: Mgr. Alena Binterová, Mgr. Miroslav Boček,
Mgr. Edita Kadlecová

Fotograf: Aleš Motejl, Bc. Vojtěch Havlis

Grafické práce a sazba: Pavel Jaloševský

Jazyková korektura: Mgr. Vendula Mikolášková

Témata, připomínky a náměty můžete zasílat

na mvaslak@jcu.cz

JOURNAL je pětikrát ročně distribuován zdarma na Jihočeské univerzitě, jejích fakultách a dalších vybraných místech.

Náklad 2 000 ks. Tisk: KARMÁŠEK, s.r.o.

Místo vydání: České Budějovice.

Registrace MK ČR E 21448, ISSN 2336-2170.

V KAMPUSU BUDE VÍC ZELENĚ A JEZÍRKO

Kampus Jihočeské univerzity bude zelenější, zdravější a udržitelnější. V příštím roce začne rozsáhlá revitalizace za téměř 100 milionů korun. Přibude jezírko, zelené střechy, sportovní zázemí, barevné lavičky a další prvky, které zlepší mikroklima a přispějí k biodiverzitě.

Projekt je podpořený z Integrovaného regionálního operačního programu Ministerstva pro místní rozvoj ČR. Investice zohledňuje klimatické změny. Studenti, zaměstnanci, ale i veřejnost se mohou těšit na vodní prvky, stromy a záhony, které mají ochladit prostředí a vytvořit městský prostor pro odpočinek i sportovní aktivity.

„Projekt výrazně napomůže plnit cíle JU, které jsou silně orientované na udržitelnost a společensky odpovědné chování s prvky SMART univerzity. Záměr „zeleného“ kampusu vhodně doplňuje již realizované aktivity typu instalace elektráren na budovy univerzity, elektromobility či vznik nových studijních programů orientujících se na udržitelnost. JU v těchto aktivitách vidí velký smysl a již nyní připravujeme další projekty podobného zaměření,“ říká kvestor Jihočeské univerzity Michal Hojdek. „Modrozelená“ proměna kampusu Jihočeské univerzity by měla být hotová do konce roku 2026.

Další neméně významnou změnou, která univerzitu čeká, je rekonstrukce Menzy. JU ji plánuje ve dvou na sebe navazujících etapách. V první části dostane Menza nové gastro vybavení, které bude energeticky úspornější a efektivnější. Tato investice je předpokládána z dotační podpory Operačního programu Životní prostředí. Druhá část rekonstrukce bude spočívat v úpravě interiéru tak, aby prostředí pro strávání bylo přívětivější a odpovídalo standardům dnešní moderní doby.

*Text: Edita Kadlecová
Foto: archiv JU*

Aplikace StudujU

Stáhněte si průvodce pro studenty,
akademiky a zaměstnance JU.

NOVĚ AKTUALIZOVANÁ O KRIZOVÁ HLÁŠENÍ

ZVYŠUJEME BEZPEČNOST NA JU

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

STOJÍ ZA TO SE UZDRAVIT!

Reprezentantka v běhu na lyžích Barbora Havlíčková o zvládnutí sportu, studia i nemoci, která ji na dva roky zastavila.

Už na sportovním gymnáziu ve Vimperku sbírala juniorské úspěchy a prosadila se mezi dospělé do A týmu ženské reprezentace v běhu na lyžích. V 16 letech startovala ve štafetě na seniorském světovém šampionátu, v 17 se pak stala nejmladší členkou české výpravy na ZOH v Koreji. Právem ji mnozí považovali za nástupkyni Kateřiny Neumannové. Na strmé cestě vzhůru ale lyžařku a dnes studentku magisterského programu Management regionálního rozvoje na Ekonomické fakultě JU zastavila vážná nemoc. S poruchou příjmu potravy se léčila dva roky.

Zdravotní problémy přišly na prahu dospělosti. Ocitla se ve stavu, kdy jí šlo o život. V tu dobu si kompletně přeskládala životní hodnoty. „Když člověk stojí na tom rozhraní, tak přehodnotí. Já jsem měla velké štěstí, že jsem kolem sebe měla spoustu skvělých lidí, kteří ve mně věřili v situacích a okamžicích, kdy já už jsem možná sama v sebe nevěřila,“ vzpomíná Barbora na těžké období, kdy jí byla největší oporou rodina.

Pro sportování měla rodačka z Vimperku odmalička výborné zázemí. Tatínek byl trenérem lyžování, na lyžích stála možná dřív, než chodila. „Teď s bráchou říkáme, že je to

to nejlepší, co nám rodiče dali. Sport nám do života přinesl režim, rutinu a tah na branku – jsem díky tomu zvyklá stanovit si nějaké cíle a jít za nimi,“ popisuje ideální podmínky při svých lyžařských začátcích na Šumavě. K těm se postupně rozvíjel i talent, urputnost a odhodlání uspět. Byla ochotná dřit a posouvat se výš. Po olympiádě v Koreji v roce 2018 ji ale zastavila vážná nemoc. Porucha příjmu potravy dostala nadějnou lyžařku na úplné dno. „Ten sport hrál určitě svou roli v tom stavu, do kterého jsem se dostala, ale zároveň to pro mě byl právě ten hnací motor k tomu se uzdravit a vrátit se zpátky. Teď vím, že je asi dobře, že se mi to stalo. Kdyby se mi to nestalo, tak možná dneska už ani nelyžuju. Zažila jsem v tom období úplně jiné věci, získala nějaký přesah. Do té doby jediné, co jsem znala, byl život vrcholového sportovce. Měla jsem pocit, že v tom jediném muži být dobrá a úspěšná,“ vzpomíná Barbora na dobu, kdy se léčila a postupně vracela do života i k milovanému lyžování.

NA FAKULTĚ JÍ VYCHÁZEJÍ VSTRČÍ

V té době si také uvědomila, že dokáže být úspěšná i v jiných věcech než na lyžích.

Dokončila bakalářské studium v Praze a na magisterské studium se rozhodla nastoupit na Ekonomické fakultě Jihočeské univerzity. „Vybrala jsem si obor, který byl pro mě atraktivní, protože byl nový a byla tam spousta předmětů, které se věnují aktuálním tématům – cirkulární ekonomika, bioekonomika, enviromentální myšlenka. To jsou témata, která se budou rozvíjet. Ta škola je pro mě hodně důležitá. Už si nedovedu představit, že bych jenom sportovala,“ dodává. Skloubit kariéru reprezentantky v běžeckém lyžování se studiem na univerzitě není podle ní časově vůbec jednoduché, ale není to nemožné. Vyplácí se být pokorná. „Už na gymnáziu jsem hodně kvůli lyžování chyběla a už tehdy jsem se naučila být k učitelům upřímná.

Když je tam z mé strany úcta a pokora, tak se vždycky dá domluvit. Za ten rok a čtvrt na JU se mi nestalo, že by mi někdo házel klacky pod nohy, naopak všichni se mi snaží vyjít vstříc. I spolužáci, to vnímám velmi pozitivně – oni i sledují závody, fandí a pomáhají mi při studiu. Marně bych hledala nějakou negativní zkušenost. I s těmi učiteli je to vždycky moc příjemné setkání, vlastně mě mrzí, že tady toho času nemůžu trávit víc,“ přiznává lyžařka a dodává, že dokončit magisterský program je jeden z hlavních cílů pro následující rok. A nevyklučuje, že by na univerzitě chtěla pokračovat ještě dál. V českém lyžařském týmu je procento sportovců, kteří studují, poměrně vysoké. U zahraničních soupeřů to ale Barbora tak často nevidí. Je obvyklé, že jsou součástí např. armády a mají jistější zabezpečení i do budoucnosti. Zatímco česká reprezentantka o té své musí přemýšlet víc.

V lyžování je pro Barboru hlavní metou březnové Mistrovství světa v Norsku a samozřejmě sen každého sportovce – účast na olympiádě, která se v roce 2026 navíc koná v Evropě, v Itálii. „Tam je takových proměnných a člověk nikdy neví, co bude zítra. Myslím, že je pravděpodobnější a bližší

cíl dokončit školu. Kdybych si měla přát, aby po mě v tom běžeckém lyžování zůstal nějaký odkaz, tak je to ten vzkaz, že jsem udělala tisíc kroků zpátky, úplně se zastavila a začala znova. A vybrala si tu zdravou cestu. Konkrétními cíli se nerada stresuju. Mým hlavním cílem je, abych si ze všeho udržela tu radost a měla jsem pocit, že se někam posouvám,“ uzavírá sympatická sportovkyně a pospíchá na trénink v závěrečné přípravě před začátkem sezóny. Světový pohár v běžeckém lyžování začíná v prosinci závody ve Finsku a Norsku.

Text: Edita Kadlecová

Foto: Matěj Nový a Tomáš Kozáček

PROFESOR HILSKÝ OBDRŽEL MEDAILI ZA ZÁSLUHY

Při příležitosti Dne vzniku samostatného československého státu předala primátorka Českých Budějovic Dagmar Škodová Parmová medaile Za zásluhy a Za statečnost devíti významným osobnostem krajského města. Medaili Za zásluhy převzal také profesor Martin Hilský, který se zasadil o založení Ústavu anglistiky na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Prvních šest let po jeho vzniku na ústavu pedagogicky působil a s enormním nasazením významně přispěl k formování celé generace českobudějovických anglistů. Svým výkladem dokázal zaujmout a nadchnout mnoho posluchačů, kteří ho do té doby znali hlavně jako překladatele divadelních her. „Je třeba říci, že bez Martina Hilského by náš ústav nevznikl. Působil jako odborný garant, všem nám mladším poskytoval cenné rady v rozjezdu ústavu i pedagogickým působení a v neposlední řadě inspiroval nás i studenty. Přijížděl se svou ženou Kateřinou pravidelně každý týden, oba se těšili obrovské oblibě mezi studenty a jejich kurzy patřily vždy k nejnavštěvovanějším,“ připomíná vedoucí Ústavu anglistiky docent Ladislav Nagy.

Především díky osobnosti profesora Hilského je dnes ústav respektovaným pracovištěm, které vychovává odborné anglisty, překladatele a středoškolské učitele. „Ústav anglistiky je personálně stabilizovaný a těší se značnému zájmu studentů. Podařilo se nám akreditovat i doktorské studium v oboru moderní anglická a americká literatura, takže studentům nabízíme kompletní nabídku studijních programů. Snažíme se průběžně reagovat na vývoj a nabídku kurzů aktualizovat a modernizovat tak, aby co nejlépe odpovídala poptávce. Vzhledem ke značnému zájmu studentů nejen o literaturu, ale o anglofonní kulturu celkově nyní usilujeme

o větší provázanost s nabídkou kurzů ústavu kulturních studií,“ dodává Ladislav Nagy. Na působení profesora Hilského na Filozofické fakultě vzpomíná i její děkan profesor Ondřej Pešek: „Velice si vážím toho, že se paní primátorka Dagmar Škodová Parmová rozhodla ocenit zásluhy pana profesora Hilského o rozvoj vzdělanosti v našem regionu medailí. Pan profesor Hilský je nesmírně inspirativní osobností české kultury a zcela zásadním způsobem přispěl k tomu, že naše anglistika v současné době patří mezi přední anglistická pracoviště v republice. Panu profesorovi Hilskému srdečně blahopřeji.“ Profesor Martin Hilský je držitelem řady dalších ocenění, mezi něž patří Státní cena za překladatelské dílo, medaile Za zásluhy 2. stupně o státní oblasti kultury a školství, Medaile Učené společnosti a Národní cena projektu Česká hlava.

Text: E. Kadlecová, M. Vlasák

Foto: archiv JU

MÁM RÁDA SETKÁVÁNÍ S LIDMI A SILNÉ PŘÍBĚHY

Jihočeská univerzita má od září novou tiskovou mluvčí. Stala se jí zkušená novinářka Edita Kadlecová, která předtím dvacet let pracovala v České televizi.

Kdy jste si poprvé uvědomila, že chcete být novinářkou?

Už odmala jsem rodičům říkala, že bych se chtěla stát novinářkou. Tehdy jsem tím ovšem měla na mysli prodej novin v trafice. (směje se) Skutečná novinářina mě začala lákat až na gymnáziu. V té době mi občas něco otiskli v místních novinách a to jsem byla samozřejmě šťastím bez sebe. Rodiče z mojí volby už tak nadšení nebyli, chtěli ze mě mít spíš učitelku, oba jsou totiž pedagogové. I kvůli tomu jsem se kromě jednooborové žurnalistiky přihlásila také na pedagogickou fakultu. Spíš proto, abych splnila

jejich přání, než že by mě učitelství skutečně lákalo. Dostala jsem se na obě školy a rok jsem studovala fakulty paralelně, ale nešlo to časově skloubit. Dnes jsem ráda, že to tak dopadlo, dobrá učitelka by ze mě asi stejně nebyla...

Zatímco učitelem se bez diplomu nestanete, novinář pro výkon práce vysokou školu nepotřebuje. Jak velkou výhodou pro novináře je studium žurnalistiky? Neměl by například redaktor hospodářských periodik spíše studovat fakultu ekonomického zaměření?

Takových novinářů je spousta. Jsou mezi nimi mimochodem i vystudovaní učitelé. Obecně si myslím, že studium žurnalistického zaměření je výhodou, ale určitě to není podmínka, abyste byl dobrý novinář. Osobně jsem při práci narazila na spoustu situací, kdy jsem si na školu vzpomněla. Dala mi dobrý základ, o který jsem se později mohla opřít. Navíc na fakultě velmi záhy přičichnete k praxi, paradoxně mnohem víc v bakalářském stupni, než v navazujícím magisterském studiu, které už je hodně teoretické.

Na Jihočeské univerzitě katedra žurnalistiky není, můžete čtenářům přiblížit, jak takové studium probíhá?

V bakalářském stupni jsme prošli základy společenských věd, tedy ekonomie, politologie, sociologie a psychologie, hodně jsme se věnovali českému jazyku a tvůrčímu psaní. Velký důraz byl kladen na praxi. Měli jsme v Celetné fakultní studio, kde nás poprvé pustili před kameru, chodili jsme tvořit reportáže do terénu, učili jsme se správně mluvit s hlasovými poradci a lidmi z dabingu. Už ve druhém ročníku jsme si vybírali specializaci, já jsem si zvolila televizní žurnalistiku. Tam už jsme se na seminářích potkávali třeba s Robertem Zárubou a dalšími úspěšnými lidmi z televizní praxe. Magisterské studium oproti tomu byla čistá teorie, v té době navíc ještě většina výukových materiálů nebylo přeložených do češtiny. Diplomovou práci jsem psala na téma „Regionální tisk na Táborsku na přelomu 60. a 70. let 20. století“. Hodně jsem musela sedět v archivu, a to nebyl úplně můj šálek kávy. I když mi pak paní docentka Köpplová nabízela, ať práci ještě rozšířím a dodělám si doktorát, další studium už mě nelákalo. Už jsem se viděla v praxi.

A lákalo by vás teď, když jste přešla na akademickou půdu?

Ne že by mě načerpání nových vědomostí nezajímalo, ale už v sobě nemám tu správnou motivaci. Musela bych mít nastavený nějaký vnitřní cíl, proč to chci dělat. A ten v tuto chvíli nemám. Ale upřímně, když pročítám nabídky celoživotního vzdělávání nebo si projíždím přehledy studijních programů na JU, mám chuť si nějaký kurz nezávazně vyzkoušet.

Ještě zpátky k vašemu studiu. Na pražské fakultě vyučují známé osobnosti z televizní obrazovky, jako jsou Václav Moravec nebo už zmíněný Robert Záruba. Byl to důvod, proč jste po škole zamířila právě do České televize?

Určitě. Navštěvovali jsme navíc přímo na Kavčích horách seminář Zdeňka Šámala, což byl tehdejší ředitel zpravodajství České televize, a mě to prostředí naprosto fascinovalo. Když jako student poprvé vidíte zpravodajský velín, je to zážitek. Jakmile se ve druhém ročníku bakalářského studia naskytla příležitost jít na zkoušku mezi elévy do zpravodajské směny, neváhala jsem. Vyzkoušeli jsme si přípravu rešerší pro redaktory, pomáhali jsme na střížně. Dá se tedy říct, že jsem si to šla zkusit a už jsem v televizi zůstala dalších dvacet let.

V následujících letech jste pracovala mimo jiné i jako redaktorka a editorka Studia 6.

Do redakce Studia 6 jsem přešla ještě během magisterského studia. Byla to velmi různorodá práce, hodně jsme dělali živé vstupy. Živé vysílání je velká praxe a není úplně pro každého. Poznáte, co je to stres, a hodně se otrkáte. Po ukončení studia na fakultě jsem pracovala jako editorka Studia 6, to znamená, že jsem zodpovídala za obsah celého ranního vysílání. Vyzkoušela jsem si také ranní zprávy. To se mi později hodilo, když jsem přešla do českobudějovické redakce, jejíž regionální vysílací studio se tehdy nově

otevíralo. Dá se tedy říct, že jsem si zkusila všechno.

Jaký je pro novináře v České televizi vysněný profesní strop nebo kariérní cíl? Je jím třeba moderátor hlavních večerních zpráv?

Pokud vás baví moderování, tak vyšší cíl, než být moderátorem večerních Událostí, už není. Tam jste zkrátka nejvíc vidět. Pak samozřejmě existují manažerské pozice, jako je šéfredaktor nebo ředitel zpravodajství. Já jsem ale podobné ambice nikdy neměla. Mám zkušenost, že lidé, kteří přestanou dělat praktickou žurnalistiku a začnou se věnovat managementu, se často změní. Možná je to tím, že už nedělají tu svoji vysněnou práci, kvůli které šli původně dělat novinářinu. Management by mě nenaplňoval, mě nejvíc bavila práce v terénu. Moderovat ze studia bylo fajn, je to příjemný adrenalin, navíc vás hezky obléknou a nalíčí, ale natáčení v terénu byl pro mě srovnatelný pocit.

Dvacet let je dlouhá doba. Proč jste se vlastně rozhodla v České televizi skončit?

Když odečtu mateřské pauzy, dává to dohromady nějakých šestnáct let v ČT. Ale ano, je to dlouhá doba. Postupně jsem začala ztrácet motivaci a těch důvodů bylo několik. Jednak se změnila náplň mojí práce. Mám ráda práci v terénu, setkávání se zajímavými lidmi, silné příběhy. Jenže zpravodajství se v posledních letech posunulo trochu jiným směrem a najednou na tato témata nebyl takový prostor jako dřív. Také se v televizi trochu začal vytrácet týmový duch. A já potřebuji v práci cítit, že táhnete za jeden provaz a máte společný cíl, kterým byl v našem případě spokojený divák. No a svoji roli hraje samozřejmě i rodina a osobní čas. Televizní novinář ho do své práce musí vkládat hodně. Každé ráno vstáváte s tím, že nevíte, co vás čeká, nemůžete předvídat. A když jste zrovna pohotovostní redaktor, tak jste nepřetržitě ve

dne v noci na mobilu. To se dá dělat, když je vám dvacet nebo třicet, jste svobodný a bez závazků. Došla jsem postupně k rozhodnutí, že chci svoje úsilí směřovat spíš do neziskové sféry. A nakonec jsem skončila na akademické půdě.

Z vlastní zkušenosti vím, že spousta mých spolužáků ze žurnalistiky zamířila hned po škole pracovat do oblasti PR nebo jako tiskoví mluvčí. Vy to teď zažíváte poprvé. Jaký je to pocit být tak říkajíc na „druhém břehu“?

Největší změnou je pro mě asi tempo práce. Akademické tempo je určitě klidnější, stále ještě jsem z médií trochu zrychlená. Dvacet let jsem pracovala v prostředí, kde v tomhle zrychleném režimu fungovali všichni kolem mě. Na univerzitě naopak potřebujete získat

nějakou informaci a čekáte na ni den, někdy dva. Ale když si na tuto časovou dimenzi zvyknete, je to vlastně docela příjemné. Konečně mám po letech čas si některé věci dobře promyslet, nedělat je ve stresu, v klidu si naplánovat práci...

Jak se podle vás novinářina za posledních dvacet let změnila? Pozorujeme, jak zanikají tištěné deníky, zpravodajství se přesouvá na internet, vše je rychlé, zkratkovité, což s sebou přináší vyšší riziko chybovosti...

Žurnalistika se mění, protože se mění její uživatelé. Jde o to, co od nás novinářů čtenáři a diváci očekávají. Velká část mediálního života se odehrává na internetu, zpravodajství je heslovité, nejde se věnovat tématům do hloubky, není tolik času zkoumat a ověřovat fakta, proto také vznikají chyby. Jsme dnes mnohem vzdálenější od žurnalistického umění, které nás pedagogové učili na fakultě. Dříve jste si vymazlili jednu reportáž a večer vám ji s velkou slávou odvysílali v hlavním zpravodajství. Dnes celý den zpracováváte zprávy do určitých formátů a stopází, protože plníte obsahem zpravodajský proud na ČT24.

Je pro vaši práci tiskové mluvčí výhodou, že přesně víte, co novináře zajímá?

Ano. Z vlastní praxe dobře vím, jak novinář funguje, kolik tiskových zpráv mu denně přijde do schránky, kolik jich rovnou smaže jako nerelevantních. Často si přečte jen perex, který ho musí zaujmout. Já mám výhodu, že regionální novináři se všichni znají, mají k sobě důvěru. Kolegové ocení, když jim pošlu dobře zpracované a pro ně relevantní zprávy. Ušetří jim to spoustu práce, protože nemají kapacitu studovat náročná témata do hloubky. Dokážu odhadnout, co je v médiích chtěné a co už ne. Mým úkolem na univerzitě je také vysvětlovat, že to, co je důležité pro akademiky a vědce, nemusí vždy být zajímavé pro média. Většina lidí, se

kterými jsem se dosud na univerzitě setkala, to chápe. Já zase na druhou stranu naprosto rozumím tomu, že na něčem pracujete v laboratoři nebo pořádáte konferenci a je to pro vás vrchol několikaměsíční práce. Pak zkrátka člověku nemusí být jasné, proč by to veřejnost a média nemělo zajímat.

Vědci mívají problém s tím, že jejich výstupy z vědeckého jazyka tak říkajíc „přežvýkáte“ do veřejnosti srozumitelné řeči a zjednodušíte je. Často tím pro ně ztrácejí hodnotu. Jde tedy o to získat jejich důvěru a nalézt kompromisní řešení.

Myslím si, že se to hodně posunulo k lepšímu. Vědci se naučili popularizovat svoji práci, zejména mladší generace pochopila, že je důležité umět svoji práci prodat laické veřejnosti. Jiným je to naopak jedno a žijí si nadále ve svém vědeckém světě, což respektuji. Obecně jsou myslí vědci rádi, že tu práci někdo udělá za ně a přepíše jejich vědecký text do „lidské“ řeči. Je vždy lepší se osobně setkat a přesvědčit je, že jim jejich práci nepokazím. Snažíme se společně vymyslet zajímavé pojetí článku, které by přiblížilo běžnému čtenáři jejich objev. Nabourat vědeckou ulitu vyžaduje vzájemnou důvěru – já se vždy snažím být dobře připravená, ale

některé věci si zkrátka musím nechat vysvětlit. Když píšu tiskovou zprávu, představuji si, že jsem novinář, který text dostane před sebe a nic o daném tématu neví. V momentě, kdy to nepochopím já jako laik, těžko to dokážu srozumitelně předat dál.

Jak jste JU vnímala zvenčí ještě jako novinářka a jak teď, když máte možnost poznávat instituci zevnitř?

Ve chvíli, kdy jsem se ucházela o místo na univerzitě, začala jsem si o ní zjišťovat víc informací. Z některých jsem byla hodně překvapená, třeba z počtu studentů. Myslela jsem si, že jich je tak třetina. Překvapilo mě, že je to ohromná instituce s osmi fakultami a velkým počtem zaměstnanců – jsme jedním z největších zaměstnavatelů v kraji! Přiznám se, že do té doby jsem měla instituci zasunutou v trochu jiném šuplíku. Což je možná i odpověď na vaši otázku, jak se do té doby univerzita prezentovala navenek.

A jak tohle vnímání zlepšit?

Není to jednoduchý úkol, ale univerzita se zkrátka musí začít víc „chlubit“, když to řeknu lidově. Jsme největší vzdělávací instituce v regionu, která má ambici zařadit se mezi top univerzity v Česku. Univerzitu si představuji jako živou kouli, která nikdy nezhasne, pořád se v ní něco děje. Je to živý organismus, který produkuje množství zajímavých lidí, témat, událostí. Mým úkolem je, aby nezapadly a aby se povědomí u veřejnosti zlepšilo. Mediální pokrytí bylo dosud poměrně slabé, alespoň pokud mohu mluvit za televizi. Současný pan rektor ale chápe, že povědomí o škole je potřeba komunikovat nejen přes úspěchy, ale třeba i přes ne úplně pozitivní témata – takovým velkým tématem byla v nedávné minulosti například bezpečnost na školách po teroristickém útoku. Novináře také zajímá běžný život v kampusu, třeba nedávno otevřená prodejna. I taková témata je dobré s veřejností sdílet.

Pamatuji si dobu, kdy fakulty neměly pracovníky PR ani tiskové mluvčí. To se za poslední roky hodně změnilo. Berete to spíše jako výhodu, nebo je lepší komunikovat centrálně?

Přiznám se, že jsem měla zpočátku velkou obavu, jestli se mnou fakultní tiskoví mluvčí a PR pracovníci budou chtít spolupracovat. U většiny ale byla obava zbytečná, ti lidé rozumí tomu, proč jsem tady a jaký je můj úkol. Je to také zásluha pana rektora a nového vedení, které nastupovalo s tím, že chce zlepšit komunikaci univerzity s médii a veřejností, aby byla vnímána jednotně a jako prestižní značka. Je jasné, že když bude osm fakult nezávisle praktikovat vlastní komunikaci, nikdy se takový záměr nemůže povést. Stále budeme vnímáni roztříštěně. Takže velká stěžejní témata je dobré komunikovat centrálně, ale zároveň jsem ráda, že lidé zodpovědní za PR na fakultách existují, protože fakultních aktivit, které jsou potřeba komunikovat, je obrovské množství – od konferencí, vzdělávacích veletrhů, celoživotního vzdělávání, až po správu fakultních sociálních sítí.

Text: Miroslav Vlasák

Foto: Vojtěch Havlis, archiv E. Kadlecové

Mgr. Edita Kadlecová vystudovala Žurnalistiku a Mediální studia na Fakultě sociálních věd UK. Od roku 2003 pracovala v Redakci zpravodajství ČT jako redaktorka, editorka a moderátorka, od roku 2018 pak v Regionálním studiu České Budějovice. Od září 2024 pracuje na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích jako tisková mluvčí. Edita Kadlecová žije s rodinou v Táboře a mezi její záliby patří jóga, lyže, plavání, knižky a cestování.

ASISTOVANÁ REPRODUKCE PŘINÁŠÍ ETICKÁ DILEMATA

Nenaplněná touha stát se rodičem je velmi citlivým problémem. Stále častěji využívaná asistovaná reprodukce se však bohužel mění v byznys, který přináší mnoho etických dilemat. Na tuto problematiku se zaměřuje psycholožka Hana Konečná ze ZSF JU.

Za sérii výstupů v médiích vycházejících z výsledků projektu „Kvalita a udržitelnost programů dárcovství částí těla v ČR“, za mezioborovou a mezináborovou komunikaci v oblasti asistované reprodukce udělil Haně Konečné rektor JU Pavel Kozák na podzim Cenu Jany Anny Kateřiny Zátkové za popularizaci vědy.

Tento úspěch je pro ni nadějným signálem, že Jihočeská univerzita podporuje svobodné bádání a svobodnou vědeckou diskusi. Opora JU má pro ni velkou váhu, protože se věnuje citlivému tématu a zažila spoustu situací, kdy za své názory sklídila tvrdou kritiku a zpochybnění faktů. „Je to nevdechované téma, ale musíme ho udržet živé, protože příští tři roky budou pro nás zcela zásadní. Od letošního června je totiž schválena evropská legislativa, která reguluje dárcovství a využívání částí těla. Teď se začíná řešit její implementace do české legislativy, přičemž EU umožňuje, aby si členské státy regulovaly etické otázky podle svých potřeb. Což vnímám jako šanci, a proto se v tom nadále angažuji. Má to platit od roku 2027, takže pro následující tři roky bude naším úkolem najít odvahu postavit se obchodu s lidmi v České republice,“ vysvětlila.

„Je to velká čest pro naši fakultu, že vedení univerzity přijalo náš návrh a ocenilo paní docentku Konečnou. Je to člověk, který se popularizaci vědy věnuje tak, jak by měla být interpretována pro veřejnost. Ona sama je velice skromná, ale tam, kde cítí, že je to potřeba, se dokáže projevit,“ zhodnotila děkanka ZSF JU Ivana Chloubová.

Docentka Konečná se zabývá psychosociálními a etickými otázkami řešení nenaplnujícího se rodičovství, v posledních letech především asistovanou reprodukcí, už více než 30 let. Jsou to natolik náročná témata, že při vysvětlování jejich podstaty je třeba vynaložit značné úsilí a projevit trpělivost, empatii, ale také

odvahu i vytrvalost. Etické otázky spojené s dárcovstvím pohlavních buněk jsou velmi diskutabilní a ještě v nedávné minulosti nepředstavitelné, protože vývoj medicíny, genetiky a dalších oborů v tomto směru přinesl obrovské možnosti – ale také řadu rizik při

jejich využití. Hana Konečná je mnohaletou iniciátorkou a zprostředkovatelkou mezioborové komunikace, která je zde mimořádně široká.

Srozumitelné vysvětlení často potřebují i sami odborníci na asistovanou reprodukci. Problematika totiž zahrnuje jak detaily nejnovějších medicínských technologií, tak psychologii (tvorba identity, význam rodičovských vazeb, náhradní rodinná péče), sociologii a demografii (plánování rodičovství, propopulační politiky), etiku (kdy začíná život, kdo má přístup k technologiím) či právo (kdo je rodič).

DO ČESKÉ REPUBLIKY JEZDÍ PRO DAROVANÁ VAJÍČKA PÁRY Z CELÉHO SVĚTA

Vstup technologií do medicíny přinesl zvýšení věku dožití i zvýšení kvality života. Před zhruba půlstoletím výrazně vstoupily technologie i do léčby neplodnosti. Vznikl nový obor, asistovaná reprodukce (ART), česky se někdy říká umělé oplodnění či oplodnění ve zkumavce. Počty ART cyklů rostou, dle statistik European Society of Human Reproduction and Embryology se ročně ve světě provede kolem čtyř milionů ART cyklů a narodí se kolem jednoho milionu dětí. Největší počet cyklů na počet obyvatel mají Česká republika, Belgie a Estonsko. „Česká republika je místem, kam na procedury s darovanými vajíčky jezdí páry toužící po dítěti z celého světa. Máme totiž dostatek dárcyň, pravděpodobně díky přitažlivým kompenzacím. Skoro 90 procent darovaných vajíček si z ČR odvázejí cizinky, většinou nad 40 let,“ upřesňuje vědkyně, která je členkou Bioetické komise Rady Evropy. Dodává, že počty žadatelů o „běžné“ ART cykly rostou mírně nebo spíše stagnují. Mladých neplodných heterosexuálních párů v centrech asistované reprodukce podle jejich informací nepřibývá – biologicky definovaná neplodnost se nezvyšuje. Hlavní podíl na celosvětovém růstu počtu cyklů mají cykly s darovanými vajíčky, darovanými spermii, darovanými embryi a náhradním mateřstvím, tedy „sociálně“ definovaná neplodnost. To přináší i tyto varovné otázky: Je ještě dárcovství částí těla pomocí v nouzi? Nevede spíš k pohledu na člověka jako zdroj náhradních dílů? Nerozdělí se společnost na chudší, kteří prodávají, a na bohaté, kteří si mohou dovolit části těla koupit? Medicína se posunula nejen v asistované reprodukci, ale i v genetice. Dnes už je nemožné zaručit anonymitu dárcovství pohlavních buněk, protože personalizovaná

medicína stojí na tom, že známe svou DNA. V rámci projektu TA ČR (2021 až 2023) se docentka Konečná podařilo oslovit mnoho odborníků i laiků, přičemž její popularizační aktivity jsou velmi různorodé: jedná s lékaři, právníky, sociální sférou, politiky, minister-skými úředníky, redaktory z nejrůznějších médií (od Deníku N po Katolické noviny, včetně České televize či Českého rozhlasu). Dlouhá a pestrá série výstupů v médiích je důkazem, že dokázala zaujmout řadu lidí a upoutat jejich pozornost k otázkám, které jsou klíčové pro budoucí vývoj společnosti.

KATALOGY UMOŽŇUJÍ VÝBĚR IDEÁLNÍHO POTOMKA

Díky moderním technologiím, a to nejen těm medicínským, je dnes možné si z katalogů vybrat dárce spermií, vajíčka, či náhradní matku podle nejrůznějších kritérií: od bio-medicínských po téměř esoterické. Je možné si vybrat také kliniku a místo porodu dítěte. A až pak se zvednout od počítače a dojet se do místa porodu dítěte přihlásit k jeho rodičovství a odvést si dítě domů... A takové služby samozřejmě něco stojí. Téma silně

– musí se využívat ty lidské. Dle evropské legislativy nesmí z poskytování částí těla pro léčbu jiného člověka plynout nikomu žádný zisk. Musí jít o dárcovství, o projev nejhlubší lidské solidarity jednoho člověka s druhým. Povoleny jsou však kompenzace nákladů spojených s dárcovstvím. Nová EU legislativa ale definuje kompenzace šalamounsky jako „náhradu veškerých ztrát nebo náhradu výdajů spojených s darováním“, přičemž řešení etických otázek, tedy například způsob a výše kompenzací či možnost omezení využívání některých buněk, je čistě v kompetenci jednotlivých států. A právě proto je období do roku 2027 zcela zásadní, protože se všechny tyto citlivé záležitosti, které podléhají různým tlakům, budou muset promítnout v českých zákonech. Je mimořádně důležité, jakým způsobem se to stane.

*Text: Alena Binterová
Foto: archiv H. Konečné*

zasahuje do transplantací a transfuzní medicíny, protože je regulováno stejnou legislativou (princip anonymity a altruismu dárcovství částí těla). S tím souvisejí otázky týkající se peněz, které jsou zde hlavní motivací. Např. jak vysoké „kompenzace“ mají dostávat dárkyně vajíček (v současné době kliniky nabízejí i 35 tisíc korun za odběr), když dárčům kostní dřeně, kteří spadají pod stejnou legislativu, se platí jen cestovné do nemocnice a náhrada mzdy za hospitalizaci spojenou s odběrem? Je přesun ke komercializaci celého oboru dobrým řešením problémů daných výrazně vyšší poptávkou než dostupností darovaných částí těla? Situaci komplikuje také to, že jde o silné politické téma, v němž hraje roli různé pojetí práv, včetně práv dětských (viz např. dlouhá debata k „manželství pro všechny“). Přes všechny technologický pokrok zatím neumíme vyrobit vajíčko, spermii ani dělohu

Doc. PhDr. Ing. Hana Konečná je psycholožka, která se více než 30 let zabývá psychosociálními a etickými otázkami souvisejícími s řešením nenaplňujícího se rodičovství, především s asistovanou reprodukcí. Je autorkou či spoluautorkou monografií *Na cestě za dítětem* (2003) a *Rodičem kdykoliv a jakkoliv* (2017). Je členkou Bioetické komise Rady Evropy, Etické komise Ministerstva zdravotnictví ČR, Komise pro reprodukční medicínu MZ ČR, European Society of Human Reproduction and Embryology, International Infertility Counseling Organization. V roce 2023 byla jednou z těch, kteří v marocké Casabance vyhlásili Casablanca Declaration, v níž odborníci z celého světa vyzývají k univerzálnímu zákazu náhradního mateřství.

**SLAVNÝ PO CELÉM
SVĚTĚ, DOMA
V BUDĚJCÍCH**

BUDWEISER
Budvar

NOVÁ METODA TISKU Z NANOČÁSTIC

Vědcům z Přírodovědecké fakulty JU se podařilo vyvinout novou metodu tisku z nanočástic. Objev může přispět k výraznému pokroku v medicíně i elektrotechnice a zpráva o něm se proto dostala do prestižního vědeckého časopisu.

Nanočástice jsou částice různých materiálů, tisíckrát menší než průměr lidského vlasu. Kromě toho, že vznikají například při spalování fosilních paliv, je vědci vyrábějí také uměle. A to například z toho důvodu, aby nanočásticemi, nanesenými na různé povrchy, mohli měnit vlastnosti těchto povrchů.

Nanočástice nanesené ve formě tenké vrstvy na povrch si našly již mnoho uplatnění, například mohou zvýšit účinnost solárních panelů nebo sloužit jako senzory plynů

a kapalin. Takto vytvořené povrchy mají řadu důležitých užitných vlastností. Zatímco například kovový spoj může v ohybu popraskat, vodivá vrstva nanočástic nanesená na ohebné podložce nepraskne, protože se jedná o vzájemně dotýkající se kovové kuličky. Nanočástice navíc díky svým malým rozměrům mohou zlepšit rozlišení tisku kovu pomocí laserového slévání, kdy se standardně používají prášky se zrny s mikrometrovými rozměry.

Vědecká skupina Jiřího Kratochvíla spolu se zařízením pro výrobu nanočástic použitých pro laserový tisk, které tým vyvinul a sestavil na Katedře fyziky PŘF JU. Na fotografii jsou zleva Jiří Kratochvíl, Oleksandr Mashchenko, Yasmina Al-Muhkrabi a Tereza Patlejchová.

Problémem však zůstává, jak nanočástice vyrobit a využít tak, aby jejich nanesení na určitý povrch plnilo předem stanovené požadavky pro tisk. Většina současných metod využívá výrobu nanočástic chemickou cestou, tedy v rozpouštědlech a za přítomnosti kyslíku. Takto vytvořené nanočástice ale mohou zoxidovat, což mění jejich užitné vlastnosti. Dalším problémem je, že při vysychání rozpouštědla může docházet k přeskupení nanočástic, a proto je těžké vytvořit vrstvu nanočástic přesně v požadované tloušťce. Právě tenhle problém se jihočeským vědcům podařilo z velké části vyřešit vynálezem, kdy pro tisk kovu používají nanočástice připravené suchou cestou bez použití kapalin a bez přítomnosti kyslíku. Podle jednoho z hlavních autorů vynálezu Jiřího Kratochvíla z Katedry fyziky PŘF JU si lze tuto suchou metodu výroby nanočástic velmi zjednodušeně představit jako tvorbu deště. Místo kondenzace páry do dešťových kapek umějí ale vědci pomocí nízkoteplotního plazmatu za vysokého vakua tvořit nanometrové částičky kovu, které pak ve formě svazku dopravují na substrát.

„Tyto nanočástice je možné nanést na vybraný materiál, přičemž jejich užitné vlastnosti jsou lepší než nanočástic připravených v roztoku. Ve vakuu totiž nanočástice nepodléhají oxidaci a je možno je nanést velmi rovnoměrně, s kontrolou tloušťky vrstvy v řádu desítek nanometrů. A to je v porovnání se standardními částicemi pro tisk kovu téměř tisíckrát menší hodnota,“ uvedl Jiří Kratochvíl.

S touto metodou je možné také poměrně přesně definovat, kde na určitém materiálu (objektu) chceme mít nanočástice a kde kovovou vrstvu. Tato metoda tisku proto může znamenat výrazný pokrok ve využití nanočástic, což dokazuje fakt, že vědeckou studii o nové technologii, kterou si její autoři patentovali, publikoval prestižní vědecký časopis Nano Letters, a to hned na přední

obálce. Zároveň byla tato technologie vybrána do finále národní soutěže Transfera. Pod tímto významným objevem s velkým mezinárodním hlasem je podepsán tým vědců z Katedry fyziky Přírodovědecké fakulty JU pod vedením Jiřího Kratochvíla ve spolupráci s Katedrou chemie (především Tomášem Fesslem a Filipem Dyčkou) a laboratoří elektronové mikroskopie Akademie věd vedené Marií Vancovou.

Katedra fyziky PŘF JU se nanomateriály zabývá dlouhodobě a může se dnes už zcela otevřeně pochlubit tím, že dokáže produkovat celosvětově ceněné výsledky. Studenti tak mají možnost se zapojit do výzkumu v laboratoři už během studia například formou bakalářské nebo diplomové práce.

„Myslím, že naše fakulta je unikátní tým, že pokud studenti chtějí, mohou přispět k vědeckému poznání už od bakalářského studia. Ale nyní bych rád především vyzdvihl skvělou práci doktorského studenta Oleksandra Mashchenka, jehož tématem disertační práce je právě nanotisk,“ řekl Jiří Kratochvíl. Každý pokrok ve využití nanočástic vyvolává velká očekávání. Jiří Kratochvíl se se svým týmem podílel také na vývoji nanopovrchu, který má antivirové účinky se stonásobnou účinností oproti mědi.

Nanomateriály se ale podle něj dnes zkoušejí třeba i v medicíně jako forma povrchu pro implantáty, která umožňuje kontrolovaně uvolňovat léčiva nebo kovové ionty a tudíž zabraňuje tvorbě biofilmu rezistentních bakterií. Taková vrstva může zabránit opakovaným operacím spojeným s vážnými zdravotními problémy. Velmi zajímavou alternativou jsou povrchy s různou topografií, tedy strukturou povrchu, která sama o sobě může zabránit růstu bakterií. Nyní mají vědci zajímavý nástroj, jak tyto různé topografie vyzkoušet, a to právě pomocí tisku z nanočástic.

Text: Marek Kerles

Foto: archiv J. Kratochvíla

JAK MLUVIT S DĚTMI O SMRTI?

Zkušenosti učitelů s výchovou vztahující se ke smrti – tak nazvala svoji knihu Veronika Plachá z Pedagogické fakulty JU. Tím, že otevřela nesnadné téma, pomohla nejen pedagogům. Rektor JU Pavel Kozák jí za tuto publikaci udělil na podzim Cenu Jany Anny Kateřiny Zátkové za popularizaci vědy.

Všichni víme, že smrt k životu patří, přesto je ve výchově a přípravě na život upozaděná. Zatímco starší generace často žily společně, takže děti byly svědky stárnutí a umírání členů rodiny, nyní většina lidí umírá v nemocnicích a ústavech. Přirozený vztah ke smrti se tím vytratil. O to více nároků je kladeno na učitele, pokud jejich žáci zažijí úmrtí v rodině či v okruhu kamarádů a spolužáků. Tragédií bohužel přibývá i v souvislosti s válkou nebo násilnými činy. V průzkumu STEM/MARK roku 2022 potvrdila více než polovina dotázaných učitelů, že museli řešit situaci spojenou se smrtí v rodině žáka a že považují za důležité o těchto citlivých otázkách s dětmi ve škole mluvit. Ale jak?

Veronika Plachá z Katedry primární a preprimární pedagogiky PF JU se zaměřila zejména na otázky, jak se s tématem smrti setkávají pedagogové na základních školách. Její kniha nazvaná Zkušenosti učitelů s výchovou vztahující se ke smrti vyšla v roce 2021. „Neposkytuje hotové návody, snad ale pomůže učitelům a studentům učitelství orientovat se v situacích intervence či ve výuce vztažené k tématům dotýkajícím se smrti. Nabízí možnosti, jak o nich přemýšlet a jak jednat,“ vysvětluje. Základem textu se stala její disertační práce, kterou obhájila v roce 2018. Zmapovala v ní zkušenosti deseti učitelů se situacemi, kdy se žák či celá třída vyrovnávali s konkrétním úmrtím a také s otevíráním a sdílením tématu smrti

ve výuce. Zaznamenala řadu autentických sdělení učitelů, která jsou velmi upřímná a inspirativní, užitečná pro osobní i profesní přemýšlení.

Význam tématu pak potvrdily události spjaté s onemocněním covid-19, neboť řada dětí školou povinných se tehdy musela se smrtí vyrovnávat – obavy o život svých blízkých i o ten svůj pocítovala naprostá většina lidí. „Tehdy se také objevila poptávka učitelů po kurzech tomuto věnovaných. Podle mě se navíc ukázala potřeba o těžkých věcech mluvit a společně přemýšlet dříve, než nastanou. Když jsou akutní, příliš živé, jsme všichni plni emocí a je těžké jednat tak, aby to pomohlo všem. Mnohem snazší to bývá v běžných situacích, které nejsou tak emočně vypjaté, a přesto je v nich náročné téma otevřeno,“ říká autorka. Jako příklad uvádí pohřeb královny Alžběty, který lidé sledovali v přímém přenosu. Byla to jedna z těch příležitostí, kdy lze s dětmi mluvit o tom, jestli někdy byly na pohřbu a jaký význam může takový rituál mít. Další šancí je období Dušiček, čili Památky zesnulých. Řada dětí s rodinami v té době navštíví hřbitov, takže lze společně sdílet dojmy, myšlenky a otázky, které se ke konci života vážou.

BRZKÁ ODEZVA V PRAXI

„Myslím si, že téma smrti může přispívat k osobnostnímu růstu a kultivovat naše vztahování k druhým a světu,“ shrnuje autorka, kterou velmi těší, že její kniha

ihned našla odezvu v praxi. Zaujala totiž odborníky z domácího hospice Cesta domů, kteří usilují o detabuizaci tématu smrti a věnují se též osvětě. Uvítali hlavně to, že se publikace zaměřuje na sdílení zkušeností a osvědčených strategií pro praxi učitelů na základních školách. „Z šetření Cesty domů se zdá, že v tomto směru jsme jedinou pedagogickou fakultou, která tohle téma nabízí studentům. Pořád ale doufám, že to tak není,“ říká Veronika Plachá. Pracovníci organizace Cesta domů využívají její knihu v kurzech pro učitele, jejichž pilotní verzi si ve spolupráci s autorkou ověřili na studentech PF JU v prosinci 2022. Publikace oslovila rovněž studentský spolek Otevřeno usilující o prohloubení profesní orientace studentů učitelství a stala se základem projektu, který seznamoval studenty se zvládáním náročných témat ve výuce.

Veronika se podílela i na několika besedách třeboňského hospice sv. Kleofáše s dětmi na prvním stupni základních škol. Poprvé byl výchozím bodem strach dětí o život svých rodičů během období pandemie covidu, druhá byla reakcí na invazi na Ukrajinu a strach z války. „Bylo pro mě silné sledovat, jak děti o tomto tématu přemýšlejí a jaké otázky řeší. U řady z nich bylo patrné, že to není poprvé, kdy o tématech přemýšlejí, ale možná poprvé dostaly možnost o tom mluvit naplno. Tahle zkušenost ještě více posílila moji důvěru v otevřenost i odvahu dětí a léčivou sílu sdílení,“ vzpomíná Veronika Plachá. Podle jejího názoru už díky působení hospiců a dalších organizací i osobností není téma smrti úplně tabu. Mluvit o tom s dětmi je nadále velmi těžké, ale pomáhají v tom nové dětské knížky a také animované pohádky, jako třeba americký snímek Coco nebo český film Myši patří do nebe. Velký zájem zaznamenal nedávno film Viliama Poltikoviče nazvaný Tajemství smrti, který přišel do kin letos na podzim – režisér se tématu věnuje systematicky a natočil i velmi zajímavý seriál.

Umělci ztvárňují téma smrti v mnoha podobách: je pro ně zdrojem nekonečné inspirace a touhy se aspoň letmo dotknout podstaty bytí. Například Jarda Svoboda z kapely Traband v písni Kantorovy varhany zpívá: „... ten, kdo se neumí se smrtí usmířit, neumí ani žít!“ Podobně to cítí Veronika Plachá, když se při své výuce věnuje hospicovému hnutí a vidí, že o to studenti jeví zájem. „Uvědomila jsem si, jak moc mě téma smrti oživuje. Zní to jako naprostý protimluv, ale takhle jsem to vnímala a vnímám dosud,“ říká.

Text: Alena Binterová
Foto: archiv PF JU

OŽIVUJÍ PŘÍRODNÍ BOHATSTVÍ DUNAJE

Snaží se obnovit přírodní rovnováhu Dunaje, druhé největší řeky v Evropě, a pomáhají chránit ohroženého jesetera malého. Výzkumný tým Bořka Drozda z Fakulty rybářství a ochrany vod je zapojen do obřího projektu LIFE Living Rivers, jehož cílem je zlepšit nevyhovující ekologický stav vybraných řek na Slovensku.

I tak velkou řeku, jakou je Dunaj, je možné lidskou činností silně narušit v jejím fungování," tvrdí ichtyolog Bořek Drozd z Laboratoře sladkovodních ekosystémů. Na Jihočeské univerzitě řídí tým pracovníků, zapojených do evropského projektu LIFE Living Rivers, jemuž leží na srdci budoucnost vodních toků na Slovensku. „Jedná se o implementaci vodního plánu našich východních sousedů do praxe. Projekt trvá deset let a zahrnuje bezpočet činností. Ty naše se zaměřují mimo jiného také na oblast slovensko-maďarského pomezí Dunaje," upřesňuje vědec.

Do aktivit týmu patří zejména monitoring druhového složení ryb a záchrana ohrožených druhů, především jesetera malého. Jedná se o unikátního zástupce proudomilných druhů ryb, které čelí zhoršujícím se životním podmínkám, způsobených nevhodným říčním managementem. „Jeseter malý, tento prehistorický zázrak přírody, je posledním z pěti původních druhů jeseterů, které se dříve v Dunaji vyskytovaly. Přežil jen díky tomu, že není bytostně závislý na migraci mezi sladkou a slanou vodou, v tomto případě mezi Dunajem a jeho přítoky a Černým mořem," vysvětluje Bořek Drozd. Výstavbou přehrad byly tyto rybí trasy přerušeny. Jeseter malý je i tak zdatným cestovatelem a kvůli rozmnožování či přezimování urazí stovky kilometrů. Výstavba systému vodních děl Gabčíkovo ve slovensko-maďarském úseku Dunaje ve druhé polovině dvacátého století přinesla řadu negativních

efektů. Došlo nejen k přetnutí migračních tras ryb, ale také k ohrožení veškerých ekosystémových funkcí starého koryta Dunaje. „Ten totiž ještě v relativně nedávné minulosti tvořil spolu se svou ramennou soustavou vnitrozemskou deltu Dunaje, která ale nyní chřadne a postupně zaniká. Přitéká do ní málo vody, protože většina je u Bratislavy odváděna do nátokového kanálu vodní elektrárny Gabčíkovo. Celou oblast tak trápí přílišná sedimentace. Řeka se zanáší bahnem, což má neblahý dopad na celý ekosystém," upozorňuje Bořek Drozd. Řada rybích druhů, hlavně těch proudomilných, se na bahně nevytře, potřebuje kamenité či šetrkové dno. V bahnem zanesené řece navíc i vinou klimatické změny dochází ke zvyšování teploty vody. Za posledních třicet let se ve starém Dunaji zvedla teplota vody o tři stupně, což ještě navíc nahrává šíření invazních druhů. Tým na Slovensku spolupracuje s celou řadou partnerů, od ekologů, vodo hospodářů, orgánů státní ochrany přírody až po rybáře.

Jednou ze společných aktivit je i vysazování mladých jedinců jesetera malého, kteří jsou opatřeni značkami, aby je mohli vědci při případném odlovu později identifikovat. Významnou inovací pak představuje metoda inkubace oplozených jiker jesetera v inkubátorech ponořených přímo do vod Dunaje, což zvyšuje šanci potomstva na to, aby se na místo svého narození za účelem rozmnožování úspěšně vrátilo.

V průběhu projektu výzkumníci vypustí „domů“ do Dunaje více než šedesát tisíc juvenilních jeseterů a zajistí inkubaci stejného množství jiker. Jihočestí vědci také pomáhají u svých východních sousedů zavádět inovativní metody v oblasti managementu volných vod a biomonitoringu. Prostřednictvím telemetrie, kdy byly do sto dvaceti jeseterů, padesáti palem a padesáti bolenu implantovány akustické vysílačky, vědci získávají cenné informace o poloze ryb v rámci toku, o jejich pohybu, teplotě vody či hloubce, ve které se ryby pohybují.

NEJVĚTŠÍ RYBÍ PŘECHOD V EVROPĚ

Otázkou zůstává, zdali se jeseteři v Dunaji vůbec sami rozmnožují. „Nikdo totiž neví, jestli jsou dnešní populace jesetera malého obývající slovensko-maďarskou část Dunaje tvořené jedinci přirozeného původu, nebo jestli zde žijící jeseteři pocházejí z odchovů a byli do toku vysazeni uměle. Proto se od příštího jara pustíme i do další aktivity – pokusíme se odchytit časná vývojová stádia tohoto druhu, abychom prokázali, zda vůbec k přirozené reprodukci jeseterů v Dunaji dochází," naznačuje výzkumník a upozorňuje na další významný krok, který by proudomilným rybám prospěl, totiž výstavbu rybích přechodů. Při pohledu na velikost dunajských bariér ale člověka napadne, jestli se nejedná o science fiction. „V případě vodní stavby Čunovo je třeba překonat osm výškových metrů. Do roku 2030 se tu plánuje

vybudovat rybí přechod, který svým rozsahem v Evropě doposud neexistuje. Bude více než kilometr dlouhý a patnáct metrů široký. A přímo u vodní elektrárny Gabčíkovo činí převýšení dokonce dvacet metrů," naznačuje vědec, s jakými výzvami se musí projekt potýkat. Soustava vodních děl Gabčíkovo je podle Bořka Drozda důkazem toho, že „zelená“ energie získaná výstavbou a provozem vodních elektráren nemusí být úplně ekologická a může přinášet řadu problémů. Přehrady mimo jiného přispívají k zanášení říčního dna sedimenty, což páchá nejen ekologické, ale i ekonomické škody. „Slovensko vynakládá nemalé množství peněz na odbagrování bahna z Dunaje. I přes jeho na české poměry obrovskou rozlohu je Dunaj v některých místech velmi mělký, což je problém pro lodní dopravu, a navíc tím řeka ztrácí protipovodňový potenciál," tvrdí. Naráží tím na fakt, že revitalizace vodních toků není jen otázkou jich samotných. Nestáčí chránit řeky, musí se upravit hospodaření v celé krajině.

Text: Miroslav Boček
Foto: archiv Bořek Drozd

STO DVA KAPEL Z OSMI ZEMÍ SVĚTA ZA DVANÁCT LET

Dvanáct ročníků, sto dva kapel z osmi zemí a tisíce spokojených rockových fanoušků. To je bilance hudebního festivalu FROVfest, za jehož vznikem stojí milovník tvrdé hudby a jeseterů Martin Kahanec. Proč se zaměstnanec rybí líhně rozhodl uspořádat ve Vodňanech multižánrový festival? A z jakých důvodů letos proběhl jeho poslední ročník?

Mnoho let festival obohacoval kulturní nabídku Jihočeského kraje. Věhlas akce se ale postupně rozšířil daleko za jeho hranice...

Je to tak. Zpočátku se množství návštěvníků počítalo ve stovkách, převažovali lidé z fakulty, z Vodňan a okolí. Na konci jich byly tisíce a sjížděli se k nám lidé až z Moravy. Mým cílem bylo učinit festival dostupný všem, proto byl bezplatný, aby i mladá generace a studenti měli možnost akci navštívit.

Proč jsi spojil festival se značkou Fakulty rybářství a ochrany vod?

Jsem zaměstnancem fakulty a leží mi na srdci její dobré jméno. V Budějovicích se pod hlavičkou univerzity koná řada koncertů, a tak mě napadlo uspořádat něco podobného ve Vodňanech, které je také fakultním městem. Důležitá byla podpora tehdejšího vedení fakulty, Otomara Linharta a Pavla Kozáka. Oba však měli jednu podmínku. Festival bude ve Vodňanech a součástí týmu

musí být profesionální bezpečnostní agentura.

Jsi ale především milovník tvrdé rockové hudby.

Ano. Už před FROVfestem jsem byl manažerem jihočeské metalové kapely Warhawk a určitou dobu úzce spolupracoval se skupinou Sebastien. Během toho jsem si v komunitě vytvořil řadu přátel a konexí. Splnil jsem si i mnoho dětských snů, protože zejména se Sebastien jsme spolupracovali s hudebníky světového formátu z kapel jako Black Sabbath, Helloween nebo Cradle of Filth. Na velkých metalových festivalech jsem sbíral zkušenosti, které jsem zúročil při organizaci toho našeho. Od začátku jsem chtěl vytvořit festival multižánrový, na kterém zazní různé odnože rockové hudby. A tak se na pódiu vedle stylově vyhraněných kapel objevily skupiny hrající různé styly metalu, hard & heavy, punku, rock folku, rock popu nebo country rocku. Vedle headlinerů jsem zval rovněž talentované, méně známé skupiny, které využívaly netradičního nástrojového obsazení. A také dával příležitost kapelám začínajícím a regionálním, pro které může být účast na FROVfestu přínosem pro jejich vývoj.

Zajímavé je, že během festivalu žádná skupina nevystoupila dvakrát.

Z celkového počtu sto dvou kapel tu každá hrála jen jednou. Mezi největší hvězdy patří třeba Ready Kirken, Visací zámek, Znouzectnost, Argema, Trautenberk, Alkehol, Gaia Mesiah, Citron, Vypsaná Fixa, Protheus, Doga, XIII. Století a Komunál. Velkou radost mám i ze zahraničních jmen. Často se jedná o hudební interprety, kteří se ve svých zemích vypracovali v žánrovou špičku, jako jsou například francouzští Smash Hit Combo nebo turečtí Moribund Oblivion. Velmi působivé bylo vystoupení ruského uskupení Welicoruss, kteří

kombinují folk s pagan metalem a pracují se symbolikou Sibíře. Vydařenou show předvedla také tuzemská undergroundová kapela Gutalax, která je dnes světoznámou skupinou hrající styl nazývaný grind.

Letos proběhl poslední ročník FROVfestu? Co tě k rozhodnutí festival ukončit vedlo?

Trochu únava, vyčerpání a také to, že mám malé dítě a chci se mu věnovat. Vedle toho mě odrazují finanční požadavky některých kapel, které jsou po kovidu neúměrně vysoké. Nechci to podporovat. Festival jsem organizoval bez nároku na honorář, z lásky k hudbě, kvůli pozitivní odezvě od účinkujících i publika. Chtěl bych poděkovat všem, kteří mi s tím pomohli. Partnerům i sponzorům. Standovi Chytilovi, majiteli areálu Blanice, kde se festival odehrával. Kolegům z fakulty, a hlavně mému týmu, který mi pomáhal se sháněním peněz, administrací a technickým zajištěním. Největší díky patří samozřejmě rodině. Jejich podpora trvá, stejně jako podpora současného vedení fakulty v čele s děkanem Tomášem Policarem. Momentálně si ale od toho všeho potřebuji odpočinout.

Text: Miroslav Boček

Foto: archiv FROVfest, Zuzana Dvořáková

ŠTĚDRÝM DNEM SVÁTKY NEKONČÍ, NÝBRŽ ZAČÍNÁJÍ

Proděkan pro vědu Teologické fakulty JU Tomáš Machula v Ježíška nevěří. Ani když byly jeho děti malé, netvrdil jim, že dárky nosí Ježíšek. „Dětem se lhát nemá a víra v Ježíše Krista není vírou v Ježíška,“ argumentuje.

Mnoho let jste spjatý s fakultou, která má duchovno v popisu práce, ale pod stromeček si Ježíška nezvete. Neriskujete, že se z vašich Vánoc vytratí to půvabné tajemno?

Dětský svět je plný fantazie, takže i bez pocitu, že dárky dává Ježíšek, v něm mnoho tajemného zůstane. To „ježíškování“ mě docela štve, kouzlo Vánoc přece nespočívá v tom, že se dětem blábolí o Ježíškovi. Rozumnější mi připadá vysvětlit, že tak, jako Kristu přinesli dárky Tři králové, a tak jako on je pro nás největším darem, i my si dáváme dárky. Vychová je to lépe a navíc jim říkáme pravdu. Zažil jsem u známých scénu, jak holčička křičela: Vy jste mi lhali! I proto se takto vymezují vůči Ježíškovi.

Takže jste říkal svým dětem odmalička, že pro ně dárky vybíráte vy?

Ano, Vánoce jsou přece největším rodinným svátkem a je krásné, když se obdarovávají lidé, kteří se mají rádi. Podstata ale není v dárkách: pro mě jako křesťana je to v první řadě svátek narození Ježíše Krista. Tím, že dávám dárky, připomínám, že je pro nás Ježíš tím největším darem, který nám Bůh dal. Ale když za to chci poděkovat, nemůžu jít dnes do Betléma a dávat tam něco nějakému miminku. Pokud chci Krista obdarovat, dávám to svým blízkým lidem ve smyslu Ježíšovy věty: „Cokoli jste udělali pro jednoho z mých bližních, pro mě jste udělali.“

A co verze, že dárky nosí Santa Claus?

To je stejné – Santa Claus nebo Ježíšek, oba dva jsou stejní škůdci. Víte, já nepocházím z věřící rodiny, ale jako dítě jsem na Ježíška věřil. Rodiče vždy zazvonili budíkem a šli jsme ke stromečku. Víru ve skutečného Ježíše jsem si našel sám někdy v osmnácti letech. Začalo to tím, že jsem chtěl prostě poznat Bibli a víru jako součást kultury. Vždycky jsem rád četl a v knihách včetně mayovek je spousta odkazů na Bibli. Nakonec mě to přivedlo ke křesťanské víře. A právě proto, že jsem křesťan, odmítám hrát tu hru s Ježíškem, čímž po pravdě řečeno řadu lidí trochu provokuju. Narození syna Božího je ale podle mě věc natolik velká, vážná a krásná, že je o tom třeba mluvit s úctou. Vnitřně mě dráždí, jak se všichni jenom rozněžňují nad děťátkem v jesličkách a nejdou dál. Nedělejme z toho cukrkandl: někdo se nám narodil, je to sice malé dítě, ale je to spasitel světa. To je velké téma. Když ho rozdrobíme na něco přeslazeného, stává se z toho hra, v níž můžeme být manipulovatelní.

Ještě něco byste v našem pojetí Vánoc změnil?

Zakázal bych hrát v adventním čase koledy a rozbil až na Štědrý den – pak je ovšem nechal znít až do Svátku Křtu Páně, který tentokrát připadne na neděli 12. ledna. Místo toho začínáme slyšet koledy už v listopadu, čímž se postupně lidem zprotiví natolik, že už je v tu pravou sváteční dobu ani slyšet nechťejí. Přitom vánoční období trvá ještě

začátkem ledna. Bohužel pro většinu lidí jsou termíny svátků dané logikou obchodu, takže vše skončí čtyřicátého. Ale teprve pak se přece můžeme doma zastavit a najít si na sebe čas. Nastane ten hezký klid, kdy už člověka ani nebaví jíst a s dárky už se potěšil. Bohužel mnoho lidí v těch chvílích cítí spíš nějaké prázdno.

Teď jsme v čase vrcholícího adventu, kdy sílí nervozita, zda stihneme veškeré přípravy. Co byste poradil?

Dřív jsem byl asi jako většina lidí ve stresu, protože v práci je třeba toho stihnout před koncem roku co nejvíc. Dnes už to prožívám klidněji. Děti jsou dospělé, bydlí samy a o řadě dárků spolu komunikujeme už od října (samozřejmě s vynecháním toho, pro koho dárek je), což je docela milé. Honička s dárky tedy není. A nákupy ostatních věcí se zvládnou, i když je poslední týden před Vánoci dost rušno. Měsíc před Vánoci je velmi důležitý a je škoda si ho zaplácnout prací a nakupováním. Aby to nevypadalo úplně idylicky, musím říct, že se nám to doma dřív úplně nedařilo zvládat bez nervů, ale poslední roky je to opravdu spíš v klidu. Důležité je si uvědomit, že advent nás učí čekat na něco, po čem toužíme. Co je pro nás dobré, ačkoli ještě přesně nevíme, jak to bude vypadat. Je to očekávání s nadějí, možnost těšit se, nikoli cítit strach. Pro křesťana je to i připomínka toho, že po smrti může očekávat něco dobrého a ne se jí bát.

Co je pro vás podstatou Štědrého večera?

Má rodina tak jako většina ostatních lidí v naší zemi začíná slavit Vánoce v předvečer Kristova narození, tj. čtyřicátého večer. Židům, z jejichž chápání času křesťané v liturgii vycházejí, totiž začínal den večer, když vyšly hvězdy. Štědrý večer mám velmi rád právě pro jeho zvláštní atmosféru danou tím, že celý svět po obrovském shonu najednou jakoby zmrtní. Není žádný jiný den

v roce, kdy by byly všechny obchody a úřady zavřené, kdy je v provozu jen to nejnütnější. Všichni se koncentrují jen na mezilidské vztahy, což je mimořádné. Jsme jeden pro druhého a máme na sebe čas. To je zapotřebí dobře oslavit, abychom na to mohli vzpomínat a navazovat.

Pak přichází půlnoční mše, kdy do kostela vyrazí i lidé, kteří tam běžně nechodí. Vy kněz nejste, ale při výuce musíte bojovat o pozornost studentů – takže byste mohl mít názor, jak by měla půlnoční vypadat.

Moje známá, která běžně do kostela nechodí, byla pohoršená moderní formou jedné půlnoční mše. Prý když už tam jde, čeká něco pořádného a ne mládežníky hrající na kytary a pana faráře vykládajícího o něčem jiném, než jsou Vánoce, a to vše paradoxně ve snaze přiblížit se lidem, kteří nejsou na obvyklý kostelní provoz zvyklí. Lidé jdou do kostela v tom čase pro něco slavnostního, výjimečného, takže bych se držel osvědčených

forem, tradic a jednoduchosti. Nejsem knězem a nerozhoduji v kostele o všem, ale jsem vysvěcený na jáhna, takže kázat mohu. Mou zásadou je mluvit v rámci možností srozumitelně, ale nepodbízet se plytkými řečmi a dát zaznít hlavně biblickému slovu. Tradiční koledy a liturgické hymny k tomu také patří. Ptala jste se na boj o pozornost a já bych řekl, že by lidé na půlnoční mši neměli věnovat pozornost mně, ale Bohu, každý přiměřeně své situaci. Koneckonců, proto lidi do kostela jdou. Očekávají něco jiného než lidské plácání. To „něco jiného“ je však „Někdo“ a říkáme mu Bůh. Takže bych to nechal na něm, on už si to zařídí sám. Na mně je jen to, abych to Bohu moc nezkazil.

Můžete nás provést svátečními dny, které následují?

Boží hod vánoční jako Slavnost Narození Páně a svátek prvního mučedníka svatého Štěpána jsou dny dostatečně známé (i když je v kalendáři pořád hzdý ty bolševické titulky „první a druhý svátek vánoční“). Pak následuje několik menších, ale také zajímavých svátků. Nejprve 27. prosince připomínáme památku sv. Jana Evangelisty a den poté prvomučedníků betlémských, což jsou novorozenci, které nechal král Herodes preventivně povraždit, když se dozvěděl, že se narodil Kristus. Na neděli 29. 12. letos připadne svátek Svaté Rodiny, což bývá v kostele působivá příležitost obnovit manželské sliby. Dvojice manželů vystoupí z lavic a na výzvu kněze potvrdí svůj manželský slib. A na prvního ledna připadá velký mariánský svátek.

A co moji oblíbení Tři králové, na něž se trochu zapomíná, protože zůstávají pracovním dnem?

Byli to zřejmě perští mudrci znalí hvězdo-pravectví, které do Betléma zavedla hvězda na nebi. Vlastně o nich nic nevíme, ani to, jestli byli opravdu tři. Víme, že přinesli tři věci: zlato, kadidlo a myrhu – tedy něco, co

patří králi, knězi a prorokovi. Pro mě jsou příkladem učených lidí, kteří dovedli rozpoznat nějaké znamení. Pocházeli z úplně jiné kultury a zřejmě očekávali něco jiného než miminko v jesličkách. Ale poklonili se mu, protože za ním přišli na základě toho, čemu porozuměli. Myslím, že každý člověk je do nějaké míry učený a moudrý, aby rozpoznal znamení a šel za ním, aniž by věděl, k čemu přesně ho dovede. Ale když za ním nepůjde, může se dostat do situace, kterou dobře popisuje jeden z dílů filmových Básníků: „... a pak už jen pozitiva a sociální jistoty.“ Jenomže podstata je jinde. Podle mě je třeba smířit se s tím, že všechno naplánovat nelze a že „pozitiva a sociální jistoty“ nejsou v lidském životě vším. Že je někdy potřeba sebrat odvalu a vydat se za hvězdou.

Text: Alena Binterová

Foto: archiv TF JU

Prof. Tomáš Machula, Ph.D., Th.D., (* 1971) je filosof a katolický teolog. Nyní působí jako proděkan pro vědu a výzkum Teologické fakulty Jihočeské univerzity. V letech 2008 až 2016 byl jejím děkanem a poté v letech 2016 až 2020 rektorem JU. V létě roku 2022 jej českobudějovický diecézní biskup Vlastimil Kročil vysvětil na trvalého jáhna. Po gymnáziu v rodném Kyjově vystudoval chemii životního prostředí na VŠCHT v Praze. Po převratu v roce 1989 začal vedle chemie studovat i teologii a filosofii. Působí na Katedře filosofie a religionistiky TF JU a je samostatným vědeckým pracovníkem na Filosofickém ústavu AV ČR. Ve svém bádání se v historické perspektivě zaměřuje na dílo Tomáše Akvinského a v systematické perspektivě na filosofickou antropologii a etiku.

V NAIROBI RADĚJI Z TAXÍKU NEVYSTUPUJTE

Jihočeská univerzita nabízí studentům i zaměstnancům výjezdy do zahraničí, které jsou nepostradatelné pro osobní i profesní růst. Odborná asistentka z Katedry genetiky a biotechnologií FZT JU Dagmar Stehlíková ráda využívá možnosti, které jí univerzita nabízí. „Je to nejlepší forma navazování kontaktů se zahraničím, popřípadě pokud si ve výzkumu nevíte rady nebo se chcete naučit něco nového,“ říká mladá vědkyně, která tentokrát vyrazila v rámci programu Erasmus+ do Keni.

Dagmar se zaměřuje na vývoj molekulárních technik pro detekci patogenů. Její práce spočívá zejména ve vývoji metody LAMP (loop-mediated isothermal amplification), která dokáže na základě DNA odhalit patogen přímo v terénu. (o této metodě jsme psali v Journalu 3/22, pozn.aut.). „Optimalizace LAMP pro konkrétní patogeny je náročná, ale myslím, že jsem za poslední roky stihla nasbírat dostatek vědomostí a zkušeností. Chyběl mi ovšem pohled z aplikační sféry. Konečný spotřebitel se nachází přímo na poli a řeší jiné komplikace, které já v laboratoři

nevidím,“ vysvětluje důvod, proč se rozhodla vycestovat za praktickou zkušeností do zahraničí. A protože je podle svých slov maximalistka, využila možnosti programu Erasmus + a zvolila exotickou Keňu. Ve zdejším International Potato Center (IPC) metodu LAMP používají přímo v terénu pro detekci bakterie *Ralstonia solanacearum*, která jim způsobuje velké škody u brambor.

MĚSTO DVOU TVÁŘÍ NAIROBI

Dagmar v hlavním městě Nairobi strávila dva týdny. Ubytování měla zajištěné v kampusu

ILRI, ve kterém sídlí různé výzkumné organizace včetně International Potato Center. Celý kampus chránila čtyřmetrová zeď s ostnatými dráty, vstupní bránu hlídalo několik mužů v uniformách. Dagmar brzy pochopila proč. „Cestou z letiště na ubytování jsem si při pohledu z taxíku říkala, jak to tady přežiju. Věděla jsem, že na ulici nevyjdu, nebylo to možné. Prvních pár dní jsem se odhodlávala, jestli někam vyjedu alespoň taxíkem,“ přiznává vědkyně, která už dříve na studijních výjezdech poznala například bídu a kriminalitu brazilských velkoměst. Keňa přesto předčila očekávání. Kolegové jí doporučili pár bezpečných obchodních míst. „Moc jsem jim nevěřila, ale nakonec jsem si zavolala taxík až do kampusu a odvezl mě za bránu obchodního prostoru, kde při vstupu kontrolují obsahy tašek. Tam to bylo opravdu nádherné a bezpečné.“ Takových míst nakonec navštívila několik. Spojovalo je dobré levné jídlo, upravené čisté prostory a pestrá nabídka nákupů od jídla až po africké doplňky. Nejvíce ji uchvátila místní gastronomie. Navštívila několik vyhlášených nairobských restaurací, které Evropanovi poskytnou mimořádný a finančně dostupný zážitek. „Je vidět, že se snaží, aby se cizinci cítili v jejich zemi dobře. Pozitivní dojem ale vždy spolehlivě otočí zpáteční cesta autem, pozorování slumů a reálného života. Pro Evropana je to opravdu silný zážitek. Mám spoustu videí, a když si zrovna na něco stěžuji, kouknou se na ně a hned se uklidním. Cítím vděk za to, kde a jak žiju,“ říká.

SPLNĚNÝ DĚTSKÝ SEN

„Jako malá jsem sbírala plastová zvíátka a neustále jsem si hrála na zoo. V dospělosti jsem v televizi sledovala pořady ze safari a toužila ho jednou navštívit. To se mi teď splnilo,“ říká Dagmar, která na doporučení kolegů zvolila třídní pobyt v rezervaci Masai Mara a jeden den u jezera Nakuru s cestovní agenturou. „Pro jednu osobu by se pronájem celého jeepu nevyplatil, proto jsem si zaplatila sdílené safari. Trochu jsem se bála, co mě čeká, ale byla to skvělá volba,“ dodává. Masai Mara je území na jihozápadě Keni, které na jihu přechází v národní park Serengeti v Tanzanii. Rezervace je pojmenovaná po Masajích, původních obyvatelích této oblasti, a místní řece Mara. Navštěvníci tu najdou největší zastoupení druhů zvířat včetně velké pětky (slon africký, lev, nosorožec dvourohý, buvol africký, levhart skvrnitý). Cesta z Nairobi do stanového kempu, který se nacházel hned vedle vjezdu do rezervace, trvala asi tři hodiny. Na místě se o ně postarala masajská rodina. „Auto jsem sdílela s rodinou z Norska a influencer-ským párem z Nairobi. Ačkoliv to vypadalo na zvláštní kombinaci lidí, užili jsme si skvělé čtyři dny plné smíchu, fotografování, natáčení a večerního povídání v kempu,“ vzpomíná. Ještě v ten samý den je řidič vzal na pár hodin do rezervace a byl to prý šok. Naštěstí příjemný - volná příroda a v ní spousta zvířat v naprosté harmonii při západu slunce. „S každým novým zvířetem přišla nová emoce.“

Musím říct, že jsem byla ten první den úplně vyčerpaná štěstím. Viděla jsem snad všechna zvířata, jen lva a levharta ne,“ neskrývá nadšení z první zkušenosti se savanou. Alespoň se do druhého dne měla na co těšit. Ubytování jí připomnělo dětský tábor, spalo se v klasickém stanu „áčku“, jen větším. K dispozici byla i koupelna, přesněji řečeno prostor s dlaždičkami a kohoutkem s tekoucí tmavou vodou. Nad postelí byla umístěna moskytiéra a zvenku se ozýval zvuk čerpadla na vodu. „Ještě, že jsem byla tak unavená a nemohla přemýšlet, co po mě poleze,“ směje se. Druhý den od brzkých ranních hodin trávil Dagmar se spolucestujícími ve voze pozorováním zvířat. Pohled z očí do očí mladé lvice, která se skryla před horkem hned vedle jeepu, v ní vzbudil respekt i pokoru. Dalším silným zážitkem bylo pozorování hyen, které si pochutnávaly na čerstvě ulovené gazele. Překvapivé bylo, že samec, který ji ulovil, se zmožil na pouhé pozorování krmící se samice, která ho k potravě nechtěla pustit. „Neuvěřitelná komunikace zvířat ve volné přírodě byla tady v savaně všudypřítomná,“ popisuje zážitky z africké divočiny. Překvapení na Dagmar čekalo i po návratu na ubytování do masajské vesnice. „Můj stan vykradl pavíán, snědl sušenky a dokonce vyzkoušel nějaké kosmetické přípravky,“ líčí úsměvnou historku.

TRADICE VS. TURISMUS

Další den navštívili tradiční masajskou vesnici, kde si zatančili tradiční tance, pozorovali vesnický život a povídali si s obyvateli o jejich tradicích. K nim patří mimo jiné i polygamie, která každému masajskému muži zaručuje právo až na sedm žen. Dalším, pro nás neobvyklým, zvykem je, že si každá žena sama staví obydlí. Dagmar překvapilo, že ve vesnicích nebyli žádní mladí muži. „Museli totiž složit zkoušku dospělosti, což v jejich případě znamená, že přinesou hřívu lva. To je ovšem v rozporu se zákonem,“

vysvětluje. Největším masajským bohatstvím je dobytek. Masajské kmeny se od sebe odlišují různými kostkovanými obleky v červených barvách. „Bylo to velmi zajímavé, ale trochu mi to přišlo přibarvené pro turisty. Za tradiční vesnici byly totiž klasické africké chatrče s mycími prostory pro jeepy obklopenými spoustou odpadků.“ Další den skupina přejížděla k jezeru Nakuru, které je vzhledem k obsahu solí domovem pro korýše a také pro plameňáky a pelikány. Bylo jich tam tolik, že z dálky to vypadalo jak růžovo-bílé jezero. Dále u jezera pozorovali ohrožené nosorožce dvourohé, několik žiraf a opice. Bohužel fauna a flóra je zde ohrožená hlavně přítokem řek, které jsou znečištěné od továren. Poslední dny Dagmar trávila v laboratoři a na poli, kde s vědci testovali vzorky brambor na přítomnost bakteriálních patogenů. Navštívila a navázala spolupráci nejen s IPC, ale také s Kenya Plant Health Inspectorate Service (KEPHIS), kde společně diskutovali problematiku detekce patogenů u rostlin v Africe a Evropě.

Text: Miroslav Vlasák
Foto: archiv D. Stehlíkové

www.jcu.cz

facebook.com/jihoceska.univerzita

twitter.com/JihoceskaUni

Universitas
magazin výtvarných škol